

Král mezi antilskými kaktusy

Jan Gloser

Antilské souostroví není zdaleka tak bohaté na kaktusy a jiné sukulentní rostliny, jako americký kontinent. Je to dáno tím, že ostrovní podnebí je vlhké, příznivé pro rozvoj lesů. Přesto se zde na příhodných místech s xerofytní vegetací setkáme. Její druhové bohatství je relativně malé, avšak zajímavé, neboť vysoký podíl tvoří jedinečné druhy, endemické pro daný ostrov. Mezi nimi je i několik desítek druhů kaktusů.

Skutečným králem mezi antilskými kaktusy je *Dendrocereus nudiflorus* (Engelm.) Britt. et Rose. Rod *Dendrocereus* je monotypický, tedy jen s jedním druhem, a je vázán svým výskytem pouze na Kubu.

Všechny ostatní rody kubánských kaktusů, včetně nejvíce obdivovaných melokaktusů, mají své zástupce i na jiných ostrovech či na americkém konti-

nentu. *Dendrocereus nudiflorus* má skutečně výjimečné postavení v kubánské flóře, které shodou okolností nebylo nikdy řádně doceněno. I mezi milovníky kaktusů je o něm velmi málo známo. Je pravda, že z pěstitelského a sběratelského hlediska není příliš atraktivním druhem, především pro svoje rozměry, stejně tak jako ostatní cereoidní kaktusy. Ovšem bylo by smutné, kdyby zájem o živou přírodu měl degradovat na pouhé sběratelství.

Dendrocereus nudiflorus je v dospělosti strom imponující nejen svou výškou, dosahující až deseti metrů, ale především bohatě rozvětvenou a zajímavě utvářenou korunou. Při pohledu z dálky sotvakdo pozná, že jde o kaktus — tak málo připomíná siluetou typický tvar vysokých cereusů, s převážujícími vertikálami a s jednoduchým způsobem větvení.

Velmi nápadná je diferenciacie v utváření kmene, hlavních větví a koncových článků větví. Nevětvený kmen bývá vysoký obvykle jeden až dva metry a jeho průměr u starších exemplářů přesahuje půl metru. Na povrchu je pokryt několika řadami areol s ostny tři až pět centimetrů dlouhými. Tyto areoly i ve vysokém stáří mají podivuhodně zachování schopnost vytvářet stále nové a nové ostny. Výsledkem tohoto množení jsou ježaté útvary, nezřídka s více než sto ostny. To nápadně kontrastuje s chudým výskytem ostnů na větvích.

U větví, zvláště u těch mladších, můžeme dobře pozorovat charakteristický způsob jejich růstu do délky pomocí tří až pětižebných článků, navzájem oddělených výrazným zaškracením. Články jsou dlouhé průměrně 20 až 50 cm a jejich šířka kolísá v závislosti na stáří od 5 do 20 cm. Ostny na mladých článcích

Mimořádně plodný jedinec Dendrocereus nudiflorus v parku u města Varadero

jsou velmi krátké, tmavé, a jejich počet bývá nejčastěji tři až pět.

Kmen a starší větve při druhotném tloustnutí dřevnatí. Dřevo je po celém průřezu velmi pevné a na první pohled se ničím neliší od dřeva našich stromů.

Květy se vytvářejí na koncových článcích větví. Mají bílou nebo narůžovělou barvu a otevírají se jenom v noci. Pohled na plně otevřené květy je stejně velkolepý jako celkový zjev rostliny — vždyť délka květů bývá až 20 cm a šířka při plném otevření asi 14 cm. Kdo nerad dlouho ponocuje, může vychutnat nádheru květů i ráno, pokud si ovšem přivstane, neboť zůstávají otevřené jen asi hodinu po východu slunce.

Plody mají zelenou barvu a téměř kulový či mírně hruškový tvar. Jejich velikost je zářející — sotva asi nejdelší plody v celé čeledi kaktusovitých. Z plodů, které jsem měl možnost měřit, některé dosahovaly rozměrů 14 krát 11 cm a hmotnosti 850 g. Semena jsou ukryta pod nezvykle silným, kožovitým obalem v měkké, lepkavé hmotě silně kyselé chuti, která bývá vyjídána mravenci a ptáky. Ti se zřejmě také nejvíce podílejí na šíření semen.

Dendrocereus nudiflorus byl poznamenán již od svého objevu řadou nedorozumění, které ztěžovaly rychlejší proniknutí znalostí o něm do širšího povědomí. První popis (pod jménem *Cereus nudiflorus*) zveřejnil Engelmann již v roce 1869 v *Anales de la Academia de Ciencias*, vydávaných v Havaně. Nicméně byl po několik desetiletí zcela zapomenut. Sám Engelmann ho opomenul uvést v indexu ke svým botanickým pracím, nebyl zahrnut do prvních svazků *Index Kewensis*, ani do *Schumanovy monografie čeledi kaktusovitých*.

O plnou rehabilitaci se postarali až Britton a Rose v roce 1920 ve svém klasickém díle *The Cactaceae* (Vol. 2, pp. 113—114). Ti také navrhli vyčlenění samostatného rodu *Dendrocereus*. Při volbě rodového jména, jak sami vysvětlují, chtěli zdůraznit nápadnou podobnost tvaru koruny dospělých exemplářů s běžnými stromy jiných čeledí, zejména při pohledu z dálky.

Výskyt *D. nudiflorus* na Kubě je omezen pouze na několik oblastí s mocně vyvinutým pobřežním pásmem xerofytní vegetace. Býval kdysi běžný např. v pobřežních křovinatých lesích mezi městy Havana a Matanzas, ale zde vlivem intenzivní lidské činnosti již téměř vymizel. Nejvýhodněji na severním pobřeží ho nalézáme na poloostrově Hicacos s proslulou rekreační oblastí Varadero. Celá řada statných rostlin roste jak na divokých vápencových terasách v severní části tohoto poloostrova, tak přímo v obydlené jižní části, kde byly ponechány k okrasným účelům. Ti, kteří navštíví Kubu, mají právě zde nejlepší příležitost pozorovat tento podivuhodný výtvor přírody.

Na jižním pobřeží Kuby tvořil *D. nudiflorus* přirozenou složku křovinatých lesů v bývalé provincii Oriente (nyní Quantanamo), a to jednak přímo v blízkosti města Quantanamo, a pak na pobřežních terasách dále na východ. Ale i zde je nyní velmi vzácný.

Stará dřevnatělá větev nesoucí mladé dužnaté články

Dendrocereus nudiflorus není sice bezprostředně ohrožen vyhynutím, přesto však současný, velmi redukovaný počet jedinců, a zvláště pak neutěšená populační struktura na všech lokalitách (převaha přestárých rostlin, nepatrný podíl mladých) nutí k zamyšlení, jak tento stav zlepšit. Množení, ať už vegetativní či semeny, není obtížné a mohly by je zajišťovat botanické zahrady, nebo insti-

tuce, které mají na starosti veřejnou zeleň na Kubě. Získané nové rostliny by se mohly využít jako nevšedně dekorativní prvek v parkových úpravách nových sídlišť. Nejvíce záslužná by byla ovšem jejich výsadba na ta místa původního výskytu, odkud byl *D. nudiflorus* v minulosti lidskými zásahy vytlačen, a která už přestala být zemědělsky využívána.

Tvar, velikost a vnitřní struktura plodu. Foto J. Gloser

